

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1	
บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 สมมุติฐานการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตในการศึกษา	5
1.5 กรอบความคิด	6
1.6 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมปริทัศน์	7
1.7 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	29
1.8 ระเบียบวิธีวิจัย	30
บทที่ 2	
ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการประยุกต์ใช้สมุนไพร	34
2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการดำเนินชีวิต	34
2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมอพื้นบ้าน	36
2.3 ภูมิปัญญากับความเชื่อในสาเหตุของการเจ็บป่วยและ การบำบัดรักษา	38
2.4 บทบาทของหมอพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ	41
2.5 ภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรของชาวบ้าน	45
2.6 สถานการณ์การใช้สมุนไพรในปัจจุบัน	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษากับวิถีชีวิตของชาวชนบทหมอพื้นบ้าน	57
3.1 ความเป็นมาของสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	57
3.2 สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของอำเภอเมืองพะเยา	62
3.3 การสืบทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านในชนบทของอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	71
3.4 การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับสมุนไพรในการดูแลสุขภาพของชาวชนบท	81
บทที่ 4	
ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ต่อการประยุกต์ใช้สมุนไพรของชาวชนบท	94
4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมของชาวชนบท	94
4.2 ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ต่อการประยุกต์ใช้สมุนไพรของชาวชนบท	107
บทที่ 5	
สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	118
5.1 สรุปผลการศึกษา	119
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	121
5.3 ข้อเสนอแนะ	125
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	134
ภาคผนวก ก	135
ก.1 แบบนำสัมภาษณ์การใช้และการสืบทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร	136

ญ

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ก.2 แบบสอบถามสัมภาษณ์	138
ภาคผนวก ข	143
ข.1 แผนที่สังเขปแสดงพื้นที่ศึกษา อำเภอเมืองพะเยา	144
ข.2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมอฟันบ้าน	145
ภาคผนวก ค	150
ค.1 รายชื่อของหมอฟันบ้านในพื้นที่ศึกษา	151
ค.2 การใช้สมุนไพรของหมอฟันบ้านในการรักษาโรคต่างๆ	152
ประวัติผู้เขียน	160

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และเภสัชกรรม	3
2	ประชากรแยกเป็นรายตำบล / เขตเทศบาล	61
3	ครอบครัว สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญๆ	62
4	ข้อมูลจำนวนสัตว์เลี้ยง ปี พ.ศ. 2540	63
5	โรงงานอุตสาหกรรม ปี พ.ศ. 2540	63
6	ข้อมูลด้านการศึกษา ปี พ.ศ. 2540	64
7	ภาวะการเจ็บป่วยในรอบปีของประชากร	67
8	วัน เวลา การเก็บสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน	89
9	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพและบทบาททางสังคม	94
10	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามอาชีพ และรายได้	97
11	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามหน่วยงาน / บุคคลที่ไปรับบริการเมื่อเวลาเจ็บป่วย	98
12	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามการใช้สมุนไพร และวิธีการ ใช้สมุนไพรในการแก้ปัญหาคความเจ็บป่วย	99
13	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามวิธีที่ใช้ สมุนไพรรักษาโรคหรือบรรเทาอาการเจ็บป่วย	100
14	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตาม การสืบทอดภูมิปัญญา (ความรู้) การใช้สมุนไพร	101
15	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามการแลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์การใช้สมุนไพร	103
16	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามการแลกเปลี่ยน ความรู้ และประสบการณ์การใช้สมุนไพร	103

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
17	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามการสร้างเครือข่ายการใช้สมุนไพรระหว่ากลุ่มหรือชุมชน และความคิดเห็นในเรื่องความเข้มแข็งของเครือข่าย	103
18	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามชนิดของความเจ็บป่วย	104
19	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามสาเหตุของการเจ็บป่วย	105
20	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามสิ่งที่ทำให้หายเจ็บป่วยได้ (ตามความเชื่อ) ของชาวชนบท	106
21	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการมีสมุนไพรปลูกไว้ตามบ้านและมีสมุนไพรที่มาจากป่าและธรรมชาติ	107
22	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยจำแนกตามระดับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของชาวชนบท	108
23	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่ใช้สมุนไพรตามคำแนะนำบอกเล่าจากหมอพื้นบ้านและผู้อื่นกับอาชีพ	110
24	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่ใช้สมุนไพรตามคำแนะนำบอกเล่าจากหมอพื้นบ้านและผู้อื่นกับรายได้	111
25	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่ใช้สมุนไพรแบบผสมผสานทั้งกิน ทา อบ อาบ ดมคัมภีร์กับอาชีพ	111
26	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่ใช้สมุนไพรแบบผสมผสานทั้งกิน ทา อบ อาบ ดมคัมภีร์กับรายได้	112
27	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่มีการประยุกต์ใช้สมุนไพรที่มาจากพืชกับแหล่งสมุนไพรตามบ้าน	112
28	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่มีการประยุกต์ใช้สมุนไพรทั้งสดและแห้งในการรักษาโรคกับแหล่งสมุนไพรตามบ้าน	113

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
29	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่มีการประยุกต์ใช้สมุนไพร ที่หายง่ายตามบ้าน หรือสวน กับแหล่งสมุนไพรตามบ้าน	113
30	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยที่มีการประยุกต์ใช้สมุนไพร ที่หาได้จากป่ากับแหล่งสมุนไพรตามธรรมชาติ	114
31	การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของชาวชนบท	115